

dr hab. Krzysztof Wąż, prof. UZ
Instytut Pedagogiki
Uniwersytet Zielonogórski

Ocena rozprawy doktorskiej
Pana mgr Czesława Gerarda Toboły
„Funkcjonowanie społeczno-emocjonalne a seksualność młodzieży niedostosowanej
społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Remigiusza Kijaka, prof. UW i UR

Ocena trafności wyboru i oryginalności problematyki badawczej podjętej w rozprawie

Jak trafnie dostrzega Autor dysertacji, w Polsce można mówić o deficycie badań nad seksualnością osób z niepełnosprawnością intelektualną, a zwłaszcza o bardzo rzadkim podejmowaniu w badaniach empirycznych problemu seksualności młodzieży z tym rodzajem niepełnosprawności. Oceniając wybór tematyki ocenianego opracowania należy zwrócić uwagę także na to, że doktorant zrealizował badania własne w ośrodkach wychowawczych dla młodzieży niedostosowanej społecznie, co nadaje ich przedmiotowi dodatkowego znaczenia, ponieważ – jak słusznie zauważa Autor - długotrwała izolacja pociąga za sobą negatywne następstwa w funkcjonowaniu społeczno-emocjonalnym człowieka, w tym brak możliwości realizacji potrzeb seksualnych, braku rozwijania preferencji seksualnych, a także brak możliwości zaspokojenia potrzeb związanych z miłością. Trzeba przy tym zaznaczyć, że jest to obszar dość skomplikowany zarówno pod względem eksploracyjnym, jak też interpretacyjnym. Dodatkowo nakłada się na te trudności niejako naturalna niechęć badanych do opisu sytuacji w jakiej się znajdują i ujawniania poglądów oraz motywów swojego postępowania, a także problemy natury etycznej przed którymi staje badacz podejmujący taką problematykę.

W tej sytuacji, podjęcie się przez Pana mgr Czesława Toboły opracowania dysertacji na temat „Funkcjonowanie społeczno-emocjonalne a seksualność młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną” należy uznać za trafny wybór

zagadnienia, które nie jest dostatecznie rozpoznane i ma ważne odniesienia do praktyki pedagogicznej.

Struktura opracowania

Dysertacja opracowana przez Pana Czesława Tobołę to obszerne opracowanie, liczące 395 stron. Pomieszczono w niej 106 tabel, a także 3 ryciny, 4 wykresy, wykaz aktów prawnych i liczącą 167 pozycji bibliografię, w tym 11 opracowań w języku angielskim oraz streszczenie w języku polskim i języku angielskim. Układ rozprawy jest klarowny, typowy, charakterystyczny dla prac empirycznych. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów zawierających teoretyczne wprowadzenie do podjętej problematyki, części poświęconej metodologii badań własnych, części prezentującej wyniki badań oraz zakończenia. W aneksie Autor umieścił narzędzia wykorzystywane w trakcie badań.

Stopień zaawansowania zawartej w rozprawie wiedzy teoretycznej

Teoretyczne podstawy badań zaprojektowanych i zrealizowanych przez Pana Czesława Tobołę zostały zaprezentowane w pierwszej części dysertacji. Autor w obszernym, liczącym niemal 80 stron, przeglądzie literatury odniósł się do wszystkich kategorii teoretyczno-metodologicznych, które można uznać za kluczowe z punktu widzenia problematyki prezentowanych w pracy badań własnych. W rozdziale pierwszym, poświęconym funkcjonowaniu społeczno-emocjonalnemu młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną przedstawił m.in. najważniejsze informacje na temat rozwoju społecznego, fizycznego i emocjonalnego tej kategorii osób, a także rolę samooceny i kontroli emocji w funkcjonowaniu społeczno-moralnym. W rozdziale drugim zawarł podstawowe informacje na temat seksualności człowieka dotyczące teorii i modeli seksualności. W tej części pracy najwięcej miejsca poświęcił jednak normatywnemu wymiarowi seksualności, odnosząc się m.in. do parafilii seksualnych i zmian w ich diagnozowaniu widocznych w nowej klasyfikacji ICD-11 w stosunku do obecnie obowiązującej edycji tej klasyfikacji - ICD-10. Kolejny rozdział dotyczy seksualności osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Autor omawia w nim także dwa zagadnienia, które znalazły odzwierciedlenie w koncepcji podjętych przez niego badań, tj. problem przymusowej izolacji społecznej, jako sytuacji zaburzającej funkcjonowanie seksualne młodzieży oraz związek samooceny z funkcjonowaniem seksualnym. Pewne wątpliwości rodzi lektura ostatniego, czwartego rozdziału części teoretycznej dysertacji. Została ona poświęcona funkcjonowaniu społeczno-emocjonalnemu młodzieży niedostosowanej społecznie żyjącej w warunkach przymusowej izolacji społecznej spowodowanej umieszczeniem w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Podjęta przez Autora analiza dotycząca ewolucji poglądów

dotyczących niedostosowania społecznego ma głównie wymiar historyczny. Nie uwzględniono w niej natomiast nowszych opracowań, choćby Piotra Gindricha, (*Psychospołeczne komponenty nieprzystosowania*, Lublin 2007) czy Mariusza Szutki (*Anachronizm i aktualność. Idea resocjalizacji w sporze o nowoczesność*, Kraków 2013).

Charakterystykę MOW Autor z kolei w dużej mierze ograniczył do zaprezentowania prawnych podstaw ich funkcjonowania. W części metodologicznej pracy możemy odnaleźć inny fragment tej analizy, odnoszący się do funkcjonowania tych ośrodków jako instytucji totalnej (s. 94-97). Nawiasem mówiąc, Autor nie dostrzega, że w przypadku ośrodków wychowawczych trudno mówić o pełnej izolacji osób tam przebywających, porównywalnej z tą z którą mamy do czynienia w przypadku zakładów karnych czy ośrodków poprawczych. Nie odnajdujemy też w omawianej części dysertacji analizy systemu oddziaływań resocjalizacyjnych stosowanego w MOW. Tezy Autora na temat braku efektywności tych oddziaływań, braku kompetencji i niewłaściwych postaw kadry, które są zawarte w różnych częściach dysertacji nie zostały wsparte odpowiednimi odniesieniami do literatury, zwłaszcza do wyników badań prowadzonych w tym zakresie, poza raportem NIK z 2018 roku.

Ocena poprawności założeń metodologicznych

Pan Czesław Tobała w rozdziale poświęconym metodologicznym założeniom badań własnych zaprezentował: przedmiot i miejsce badań oraz opis problematyki badawczej, problemy badawcze, dobór zmiennych i ich wskaźników, charakterystykę narzędzi badawczych, procedurę badań, charakterystykę terenu badań oraz dobór próby badawczej.

Autor w sposób poprawny skonstruował problemy badawcze, trafnie, uwzględniając przyjętą podstawę teoretyczną, sformułował problem główny: „Jaki jest poziom funkcjonowania społeczno-emocjonalnego młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną i jaki zachodzi związek pomiędzy tym poziomem funkcjonowania a poziomem funkcjonowania seksualnego badanej młodzieży?”. Jako poprawny uznać można także sposób sformułowania szczegółowych problemów badawczych, zarówno diagnostycznych, jak i zależnościowych. Wątpliwości wzbudza natomiast sposób określenia przez Pana Czesława Tobałę przedmiotu podjętych badań, którym jest według niego m.in. „zbadanie, czy zachodzi istotny statystycznie związek pomiędzy życiem¹ osób badanych w tych warunkach a funkcjonowaniem seksualnym badanej młodzieży” (s. 93). Trudno uznać „życie badanych” za poprawnie określoną zmienną.

Generalnie, można odnieść wrażenie, że Autor nie do końca rozumie co oznaczają pojęcia: zmienna, kategoria zmiennej, wskaźnik (choć przytacza poprawne definicje tych pojęć).

¹ Podkreślenia w tekście dokonane przez autora recenzji

Zamiast wyłonić zmienne szczegółowe, określa je jako wskaźniki, np.: zmienna zależna to funkcjonowanie seksualne, a wskaźnikami tej zmiennej są wg. Autora realizacja seksualna, rola płciowa, preferencje i funkcjonowanie seksualne, orientacja seksualna, tożsamość płciowa.

Wiele miejsca (4 strony) w rozdziale metodologicznym dysertacji Autor poświęcił charakterystyce młodzieżowego ośrodka wychowawczego jako placówki resocjalizacyjnej będącej instytucją totalną. Wydaje się, że opis ten powinien znaleźć się w części teoretycznej rozprawy. W tym miejscu można by oczekiwać natomiast wyjaśnienia dlaczego konstruując założenia metodologiczne badań własnych Autor ograniczył dobór próby tylko do wychowanków tych ośrodków. Doktorant nawiązuje do tego problemu w różnych częściach tekstu, ale do końca nigdzie nie określa co spowodowało podjęcie takiej decyzji. Co więcej, nie uwzględnia tego faktu w problematyce badań (oprócz zmiennej długość czasu pobytu w placówce).

Dużym walorem procedury badawczej zastosowanej przez Autora było uwzględnienie zasad etyki obowiązujących przy realizacji badań, które muszą być respektowane zwłaszcza w przypadku badań dotyczących seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną, tj., między innymi, uzyskanie jednoznacznej zgody osób badanych oraz zapewnienie im anonimowości, a także poufności wyników badań. Dodatkowo badana młodzież otrzymała zapewnienie o możliwości uzyskania indywidualnej pomocy w przypadku zgłoszenia dyskomfortu związanego z badaniami, np. z treścią pytań zawartych w narzędziach badawczych. W tym kontekście niepokojące jest, że Autor nie zawarł w pracy informacji o uzyskaniu pozwolenia rodziców / opiekunów na udział w badaniach niepełnoletnich wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Jako trafne należy ocenić decyzje dotyczące wyboru metody badawczej. Z uznaniem można się odnieść do szerokiego zestawu zastosowanych narzędzi badawczych. Autor korzystał z opracowanych przez siebie narzędzi badawczych: Kwestionariusza Wywiadu – Metryczka (KWM), Kwestionariusza Wybranych Preferencji Seksualnych (KWPS) oraz Kwestionariusza Tożsamości Seksualnej (KTS), a także z innych skal: polskiej adaptacji Skali Samooceny (SES) Morrisa Rosenberga, dwóch wersji polskiej adaptacji Zrewidowanego Inwentarza Orientacji Socjoseksualnej (SOI-R-5), L. Penke, J. B. Asendorpf i Zrewidowanego Inwentarza Orientacji Socjoseksualnej (SOI-R-9), L. Penke, J. B. Asendorpf, a także z polskiej adaptacji Skali Kontroli Emocji (CECS) M. Watson, S. Greer. Zastrzeżenia wzbudza natomiast szereg decyzji podjętych przez Autora, które zmierzały do modyfikacji narzędzi i procedury badawczej, zmierzających do ich dostosowania do możliwości percepcji

osób z niepełnosprawnością intelektualną. Pan Czesław Tobała postanowił w przypadku tej grupy do badania orientacji socjoseksualnej, badania wybranych preferencji seksualnych oraz do badania tożsamości seksualnej zastosować specjalnie opracowane piktogramy i zintegrowane z nimi pytania. Sam pomysł można uznać za bardzo ciekawy, jednak jego wdrożenie trudno uznać za w pełni udane, gdyż:

- pytania adresowane do osób w normie intelektualnej i osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną nie zawsze są tożsame, np.: „Czy kiedykolwiek odbyłeś/aś stosunek seksualny? Za odbycie stosunku seksualnego należy uznać zarówno stosunek seksualny z osobą przeciwnej płci, jak również stosunek seksualny z osobą własnej płci”. vs. „Czy miałeś/aś kiedyś takie doświadczenia?” (KWPS); „Z iloma różnymi osobami odbyłeś/aś stosunek płciowy jednorazowo?” vs. „Z iloma osobami byłeś/aś w łóżku tylko jeden raz?” (SOI-R-9);

- można wnieść wiele zastrzeżeń do samych piktogramów, np. dotyczących zastosowania tylko sylwetek osób dorosłych, także w przypadku treści pytań dotyczących podejmowania seksu z rówieśnikami - osobami niedojrzałymi seksualnie czy też wielkości narządów seksualnych, zwłaszcza w odniesieniu do mężczyzn;

- procedura badawcza stosowana w odniesieniu do osób w normie intelektualnej i osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną różniła się ponadto tym, że w odniesieniu do pierwszej grupy badania były realizowane w małych grupach, natomiast w odniesieniu do grupy drugiej – indywidualnie.

W rezultacie trudno nie zadać pytania: na ile zasadne jest porównywanie uzyskanych rezultatów badań zrealizowanych w grupie właściwej i w grupie odniesienia?

Grupę badaną stanowili chłopcy i dziewczęta w wieku od 16 do 18 lat, osoby poddane procesowi resocjalizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Właściwą grupę badawczą stanowiły osoby u których zdiagnozowano lekką niepełnosprawność intelektualną i posiadające orzeczenie komisji lekarskiej o lekkim stopniu niepełnosprawności. Grupę odniesienia stanowili wychowankowie MOW w normie intelektualnej. U wszystkich osób badanych w wyniku badań psychologicznych, na które zostali skierowani po stwierdzeniu podejmowania przez nich zachowań patologicznych oraz wchodzenia w kolizję z prawem, zdiagnozowano niedostosowanie społeczne. Decyzją sądu zostali umieszczeni w placówce resocjalizacyjnej. Jak pisze Autor „tych kwestii nie poddano badaniu, przyjmując istniejący stan” (s. 94). To bardzo dyskusyjna decyzja. Tym bardziej, że przyczyną umieszczenia w MOW może być zarówno demoralizacja (brak postępów edukacyjnych, wagary, porzucenie edukacji, uzależnienia), jak i czyny karalne (kradzieże, handel środkami psychoaktywnymi,

rozboje). Co więcej, brak jest także szerszej charakterystyki osób badanych (poza kilkoma cechami uwzględnionymi w skromnej „metryczce”). Wydaje się że, skoro w tytule pracy jest mowa o młodzieży niedostosowanej społecznie, to powinna się w niej znaleźć informacja o symptomach tego niedostosowania występujących u osób badanych (nawet wtedy, kiedy nie uwzględniono ich w przedmiocie badań).

Charakteryzując teren badań Autor ograniczył się do podania informacji na temat województw w których funkcjonują młodzieżowe ośrodki wychowawcze w których realizował badania. Brak jest innych informacji na ich temat. Znajdujemy za to obszerną charakterystykę MOW jako instytucji totalnej (s. 94-97). Jak wskazałem wcześniej, informacje na ten temat winny być umieszczone w jednym z rozdziałów teoretycznych.

Autor zrealizował badania pilotażowe w czerwcu 2019 roku. Łącznie wzięło w nich udział 130 osób, w tym 120 chłopców w normie intelektualnej oraz 10 dziewcząt z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Badania właściwe przeprowadzono w okresie od lutego do marca 2020 roku. Łącznie wzięły w nich udział 164 osoby (w tym 94 w normie intelektualnej oraz 70 z lekką niepełnosprawnością intelektualną).

Sposób prezentacji i analizy materiału badawczego

Obszerny rozdział szósty dysertacji poświęcony jest prezentacji i analizie rezultatów badań własnych. Zwraca uwagę konsekwentne stosowanie przyjętego przez Autora schematu analizy w odniesieniu do poszczególnych problemów istotnościowych i zależnościowych. W toku analizy statystycznej Autor wykorzystał takie miary statystyczne, jak: Test Normalności Rozkładu Shapiro i Wilka, Współczynnik Korelacji r Pearsona, nieparametryczny Test U Manna-Whitneya, Test Kruskala-Wallisa (jednoczynnikową analizę wariancji dla rang), Test t Studenta (dla prób niezależnych) oraz Jednoczynnikową Analizę Wariancji.

Pan Czesław Tobała prezentuje i poddaje analizie rozkład wyników badań pomieszczonych w licznych tabelach frekwencyjnych i krzyżowych. Można uznać, że zrealizowana została większość celów badań. Uzyskane wyniki mają niewątpliwą wartość poznawczą. Niestety, w odniesieniu do zaprezentowanej analizy, należy sformułować także kilka zastrzeżeń.

Co prawda, przy omawianiu związku pomiędzy zmiennymi testowanego przy użyciu przyjętych miar statystycznych Autor najczęściej w sposób poprawny określa te relacje jako „istotny statystycznie związek”, to w kilku przypadkach w sposób nieuzasadniony posługuje się pojęciem wpływu, zarezerwowanym dla zależności przyczynowo-skutkowych, np.:

„Wynika z tego, że pleć osób badanych z lekką niepełnosprawnością intelektualną ma istotny wpływ na ich orientację socjoseksualną w skali postawy, czyli poziom restrykcyjności zachowań seksualnych w tej skali” (s. 123). „Wynika z tego, że wybór miejsca uprawiania masturbacji przez osoby badane jest powodem zachodzenia istotnego statystycznie związku z poziomem kontroli lęku osób badanych z lekką niepełnosprawnością intelektualną oraz w normie intelektualnej” (s. 253).

Jednak najbardziej dyskusyjne rozwiązanie dotyczy trzech ostatnich podrozdziałów części empirycznej dysertacji. Autor omawiając rezultaty badań dotyczące związku poziomu funkcjonowania seksualnego młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną z płcią osób badanych i z czasem ich pobytu w placówce, a także zapowiadając porównanie obrazu funkcjonowania seksualnego młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną i młodzieży w normie intelektualnej praktycznie zrezygnował z podjęcia tych analiz. Odnajdujemy w tym miejscu jedynie wielokrotnie powtarzaną formułę: „Wyniki badań nie były poddawane analizom statystycznym, ponieważ narzędzie badawcze nie jest standaryzowane. Nie ma zatem możliwości określenia istotności statystycznej, a tym samym określenia, jaki zachodzi związek pomiędzy poziomem funkcjonowania seksualnego młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną a [kolejnymi zmiennymi]”. Trudno uznać decyzję Autora jako uzasadnioną. Sam fakt posługiwania się niestandaryzowanym narzędziem nie stanowi i nie może stanowić powodu niepodejmowania takich analiz. Co więcej, przeprowadzenie takich analiz jest niezbędne jeśli w projekcie badawczym je przewidziano. Oczywiście wartość narzędzia jest jednym z czynników, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie rzetelności wyników badań (tak jak wiele innych kryteriów). Ponieważ wskazana wyżej formuła została zastosowana przez Autora wielokrotnie w tekście analizy i w podsumowaniach kolejnych jej części, to można w tym przypadku mówić także o błędzie formalnym. W rezultacie bowiem obszerne fragmenty tekstu pracy nie wnoszą nic nowego (s. 262 do 319 oraz s. 328 do 348).

Praca nie kończy się dyskusją wyników, co przy zastosowaniu autorskich narzędzi badawczych i innowacji w zakresie procedury badań, można by było zrozumieć. Niestety nie zawiera również jakichkolwiek rekomendacji wynikających z rezultatów podjętych przez Autora badań, których zrealizowanie zapewniłoby wychowankom wsparcie w przewyciężaniu problemów związanych z ich funkcjonowaniem społecznym i seksualnym. Chociaż, jak pisze Autor: „młodzież z niepełnosprawnością intelektualną przebywająca w

młodzieżowych ośrodkach wychowawczych to osoby, które (...) wymagają kompleksowego wsparcia w aspekcie funkcjonowania społeczno – emocjonalnego” (s. 349), to nie proponuje żadnych posunięć w tym zakresie, choćby włączenia w program resocjalizacji projektów dotyczących rzetelnej edukacji seksualnej oraz profilaktyki ryzykownych zachowań seksualnych.

Ocena poprawności strony formalnej dysertacji

Praca została starannie opracowana, ma przejrzysty układ i strukturę. Tekst został dobrze sformatowany. Autor operuje na ogół poprawnym, komunikatywnym językiem, chociaż tekst nie jest wolny od błędów, a zwłaszcza niezręczności językowych. Walorem opracowania jest zastosowanie przez Pana Czesława Tobałę przejrzystych form prezentowania i wizualizacji danych - tabel i diagramów. Przy tym nie da się przeoczyć, iż tabele 18 – 22 zostały ulokowane w niewłaściwej kolejności (pomiędzy tabelami 79 i 80). Zapewne w końcowym etapie redakcji rozdziału poświęconego przedstawieniu i analizie wyników badań Autor postanowił zmienić kolejność omawianych zagadnień nie zmieniając numeracji tabel. Ważnym elementem jest wykaz skrótów użytych w pracy. Ułatwia on lekturę opracowania. Autor umiejętnie stosuje odwołania do literatury. W tym zakresie można odnotować tylko pojedyncze błędy, np. – przy konsekwentnym stosowaniu przypisów śródtekstowych – w tekście pojawia się zapis „zobacz przypis dolny” (s. 7), przy czym przypis dolny dotyczy czegoś innego.

Uwagi podsumowujące

Uważam, iż tematykę dysertacji wybrano trafnie. Funkcjonowanie społeczno-emocjonalne oraz seksualność młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną to problem ciekawy, ważny poznawczo. W Polsce nie prowadzono dotychczas gruntownych badań w tym zakresie. Wyniki badań prezentowane przez Autora można uznać za wartościowy materiał źródłowy, mogący być punktem wyjścia do dalszych analiz: psychologicznych, seksuologicznych i pedagogicznych. W swojej pracy Pan mgr Czesław Tobała prezentuje podjęty problem korzystając z trafnie dobranej, także obcojęzycznej literatury.

Ponieważ badania własne, dotyczące związku funkcjonowania społeczno-emocjonalnego z seksualnością młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną Autor zrealizował w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, można tym bardziej stwierdzić, że problematyka dysertacji została osadzona w kilku subdyscyplinach pedagogiki: pedagogice specjalnej, pedagogice seksualnej

oraz pedagogice resocjalizacyjnej. Uwagi i wątpliwości, które zawarłem w niniejszej recenzji pozwalają na stwierdzenie, że Autor w sposób najbardziej powierzchowny potraktował ten ostatni obszar. Być może dlatego praca nie zawiera wniosków i rekomendacji odnoszących się do działalności wychowawczej i resocjalizacyjnej podejmowanej w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych w których realizowane były badania.

Dysertacja Pana mgr Czesława Toboły, przy wszystkich zgłaszanych w niniejszej recenzji uwagach, jest opracowaniem naukowym, które spełnia podstawowe kryteria uwzględniane przy ocenie pracy doktorskiej. Autor w sposób konsekwentny realizuje przyjęty projekt badawczy. Konsekwencja ta jest godna uznania, zwłaszcza, że Pan Czesław Tobała musiał się zmierzyć zarówno z trudną, interdyscyplinarną problematyką, jak też zadbać o respektowanie zasad etycznych, szczególnie ważnych przy badaniu seksualności. Skutecznie przezwyciężył także obawy dyrektorów placówek w których realizował badania.

Reasumując, praca jest dowodem na posiadanie przez Autora kompetencji niezbędnych do tworzenia i realizacji projektów badawczych. Zagadnienie przedstawione w dysertacji jest ważnym problemem naukowym. Uzyskano wartościowe rezultaty, które mogą być podstawą do konstruowania dalszych projektów badawczych. Można stwierdzić, że rozprawa doktorska Pana mgr Czesława Toboły stanowi samodzielne rozwiązanie problemu naukowego zawartego w jej tytule oraz świadczy o posiadaniu przez Autora ogólnej wiedzy teoretycznej z zakresu pedagogiki, psychologii i seksuologii rozwojowej.

Na podstawie dokonanej oceny rozprawy doktorskiej „Funkcjonowanie społeczno-emocjonalne a seksualność młodzieży niedostosowanej społecznie z lekką niepełnosprawnością intelektualną”, stwierdzam, że dysertacja spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595) i przedstawiam wniosek o dopuszczenie Pana mgr Czesława Toboły do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

